

פרשת חיי שרה

שנת תשפ״ז

שאלת השבוע

בן שבעים לכוח, ובת שבע ליופי?!

נערך על ידי הרב שת אברהם הורוויץ
ראש כולל, כולל ידיעת התורה
רב, קהל עדת ישורון, ביתר עילית

שאלת השבוע

בן שבעים לכוח, ובת שבע ליופי?!

בפרשתנו מצינו בדברי רש"י שתי דרשות דומות על מניין שנותיהם של שרה ואברהם אבינו, ושתיהן טעונות ביאור.

בתחילת הפרשה נאמר (כג, א): "**וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה**". ופירש רש"י: "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי."

ובסוף הפרשה נאמר (כה, ז): "**וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָי מְאַת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים**". ופירש רש"י: "בן ק' כבן ע' לכח, ובן ע' כבן ה' בלא חטא."

ויש להבין את פשרן של דרשות אלו: מהי המעלה המיוחדת שבכל אחד מן הגילים הללו, שבגללה נבחר דווקא גיל זה ללמד על מעלותיהם של אברהם ושרה?

והנה, אחת מן הדרשות מתבארת בדברי רש"י עצמו: "מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין". ונראה שכוונתו, שכשם שבגיל עשרים לא היתה שרה בת עונשין בידי שמים, וזהו דבר השייך לכל אדם מצד גילו, כך גם בהיותה בת מאה לא היתה ראויה לעונש. אלא שבגיל מאה אין הדבר שייך מצד הגיל, ועל כרחך שלא היה בה חטא כלל.

אולם מהו "בת כ' כבת ז' ליופי"? וכי מצינו שגיל שבע מיוחד במעלת היופי יותר משאר הגילים? והלא אילו היה מניין שנותיה של שרה מסתיים במספר אחר, לכאורה לא היה מקום לדרשה זו. ואם כן, מהי המעלה המיוחדת בגיל שבע דווקא?

ותמוה עוד יותר מה שדרש רש"י אצל אברהם אבינו: "בן ק' כבן ע' לכח". היכן מצינו שגיל שבעים הוא גיל המיוחד לכוח? אדרבה, תנן באבות (פ"ה מכ"א): "**בן שלשים לכח... בן שבעים לשיבה**". ואם בא הכתוב לשבח את אברהם בכוחו, לכאורה היה ראוי לדמותו לבן שלושים, ולא לבן שבעים!

וכן יש לתמוה על המשך דבריו: "ובן ע' כבן ה' בלא חטא". הרי כבר נתבאר אצל שרה שהגיל הראוי להקיש אליו לעניין חטא הוא בן עשרים, שאינו בר עונשין בידי שמים. ואף אם נרצה לדמותו לגיל שאין בו חיוב עונשין בידי אדם, היה מקום לדמותו למי שטרם הגיע לגיל י"ג. עוד מצינו במדרש תנחומא (בראשית ז) שהתינוקות אינם חוטאים עד גיל תשע. אבל מה מיוחד דווקא בגיל חמש, שנבחר ללמד על נקיותו של אברהם אבינו מן החטא?

נמצא שיש כאן כמה דרשות דומות, שבכולן יש להבין מדוע נבחרו דווקא הגילים הללו, ולא גילים אחרים המתאימים לכאורה יותר למעלות הנדרשות.

הקושיא: מדוע דימה רש"י את שרה לבת שבע ליופי, ואת אברהם לבן שבעים לכוח ולבן חמש בלא חטא? מה מיוחד דווקא בגילים אלו?

שלחו את הצעתכם לפני גיליון השבוע הבא.

השאלה והתשובות מהשבוע שעבר

השאלה מהשבוע שעבר

פרשת וירא תשפ"ז

הרחצת רגלים של המלאכים

יח:ד **יֻקַּח-נָא מְעַט-מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ:**

איתא בגמ' בבא מציעא פו:, "אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל."

נמצא שמה שהקפיד אברהם אבינו על זה הוא טעות – עכ"פ במדרגתו - כפי משקל החסידות, שאע"פ שמצד אחד הוא מחמיר בהאיסור "לא תדבק בידך מאומה מן החרם", מצד שני יש חשש חושד בכשרים, ומלמדת הגמרא דשיקול הזה לא נכון, ולכן במצב הזה יותר טוב שלא להפקיד על רחיצת רגלים לפני האירוח.

רש"י הביא הגמ' זו, וכתב, "כסבור שהם ערביים, שמשתחוים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודת אלילים לביתו (בבא מציעא פו:), אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר ולינו ורחצו רגליכם:" רש"י מצא ביקורת על לוט שלא הקפיד בזה כמו אברהם.

נמצא שאין שום דרך נכונה לטפל באורחים – אם נותנין להם מים לרחוץ מיד כמו שעשה אברהם אבינו, חז"ל יקפידו עליך משום שאתה חושד בכשרים, ואם אין נותנין להם מים לרחוץ עד לאחר זמן כמו שעשה לוט, יקפידו חז"ל על מה שאתה לא מקפיד על חשש עבודה זרה. אז מה לאדם לעשות כדי שיהא רוח חכמים נוחה הימנו?

הקושיא: באיזה אופן יכול ליתן מים לאורחים לרחוץ רגלים שלא יקפידו עליך חז"ל?

התשובות מהשבוע שעבר

א. **ר' אריה בלאק** (מחברי הכולל) הציע שייתכן שהדרך הראויה היתה לבדוק תחילה, בצורה נעימה, אם האורחים אכן מן הערביים העובדים לאבק רגליהם, ורק אז להקפיד על הרחיצה, ולא לחשוד בכל האורחים בלא שום בירור.

ויש שהוסיפו, שאברהם אבינו, ברוב קדושתו, בוודאי היה יכול להבחין אם יש בסביבתו טומאת עבודה זרה, אילו היה רוצה בכך. לענ"ד אין הדברים מסתברים, אך הרוצה לקבל – יקבל.

ב. **ר' חנן חבה** (ביתר עילית) הראה לי דברי ה**בן יהוידע** על הגמרא שם, שביאר שבאמת ראוי להביא מים לרחיצת רגלי האורחים העייפים מן הדרך, אף כשאין שום חשש עבודה זרה, כדי להיטיב עמם ולהנעים להם. אלא שאם זו היתה כוונת אברהם אבינו, מדוע אמר "יֻקַח נָא מְעַט מַיִם", בלשון המורה על עשייה על ידי אחרים, ולא עשה זאת בעצמו, כפי שעשה בשאר צורכי האורחים? אלא שבכך הראה שאין כוונתו לרחיצת רגליהם כחלק ממצות הכנסת האורחים שלו, אלא רק כדי להסיר את העבודה זרה מרגליהם.

ויש להוסיף על דבריו, על פי מה שכתב ה**חתם סופר** (ליקוטים, וירא), שבאמת הביא אברהם לאורחיו מים לרחוץ רגליהם פעמיים: בתחילה הביא "מעט מים", המספיקים רק לביטול העבודה זרה, ולא לרחיצת הרגליים הרגילה שנוהגים לעשות לאורחים הבאים מן הדרך. ורק לאחר מכן סיפק להם את כל צורכיהם, ובכללם מים לרחיצת רגליהם כראוי.

ולפי דבריהם נראה שאכן ראוי להציע לאורחים לרחוץ את רגליהם מיד, אלא שיש לעשות זאת בדרך כבוד, על ידי שיביא בעצמו מים מרובים, באופן שיהיה ניכר שעושה כן לטובתם, ולא מחמת שחושד בהם.

ג. **מרת נ. הורוויץ** (אשתו של ראש הכולל) תירצה שאין בדברי המלאכים שום ביקורת על הנהגת אברהם אבינו, ואדרבה, כך ראוי לעשות, כדי שלא להכניס עבודה זרה לתוך ביתו. אלא שהמלאכים התלוננו על כך כאילו היו אנשים קשים וחסרי דרך ארץ, כדי להראות את גודל חסדו של אברהם אבינו, ולהרבות בשכרו, שנהג בחסד אף עם אורחים קשים המתרעמים על כל דבר.

ד. תלמיד חכם החפץ **בעילום שמו** פירש אף הוא שאברהם אבינו בוודאי נהג כהוגן, וגם המלאכים לא התכוונו לומר אחרת. אדרבה, כוונתם היתה לחזק את הנהגתו של אברהם במה שנזהר כל כך מעבודה זרה. וזהו שאמרו "כבר יצא ממנו ישמעאל", כלומר, שאפילו מביתו של אברהם אבינו עלול לצאת עובד עבודה זרה מחמת השפעת הסביבה. וממילא, אף אדם חזק באמונתו כאברהם אבינו צריך להקפיד ביותר שלא להכניס שום שמץ עבודה זרה לתוך ביתו.

ה. אבי מורי **ר' אפרים הורוויץ** (בלטימור) השיב שלפעמים עומד אדם בפני שתי אפשרויות, שבכל אחת מהן יש צד שאינו ראוי, ועליו לבחור באפשרות הפחות גרועה. ובאמת, הכרעה זו קשה יותר מבחירה בין טוב לרע, ודווקא במצבים אלו ניכרת גדלות האדם. ואף לאחר שבחר באפשרות הטובה יותר, אין התורה נמנעת מלהדגיש את הצד השלילי שבמעשה.

והביא כמה דוגמאות ליסוד זה, ואין כאן המקום להאריך בכולן. אחת מהן היא דברי רש"י (במדבר כז, ה) על הפסוק "ויקרב משה את משפטן": "נתעלמה הלכה ממנו, וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי". וזאת אף שבוודאי היה צורך לתת הוראות ברורות כיצד יתנהלו בתי הדין, ולאן יביאו את הדברים הקשים.

וכן בעניננו: אילו לא היה אברהם אבינו דורש מן האורחים לרחוץ רגליהם מיד, היה חושש להכנסת עבודה זרה לתוך ביתו. ומאידך, כשדרש מהם לרחוץ מיד, היה בכך חשש של חושד בכשרים. נמצא שאברהם אבינו עמד בפני שתי אפשרויות, שאין אחת מהן מושלמת, והיה עליו להכריע ביניהן.

ואברהם בחר להחמיר בחשש עבודה זרה, אף על פי שיש בכך חשש של חושד בכשרים. וייתכן שבאמת היתה זו ההכרעה הנכונה, ואף על פי כן הדגישו חז"ל גם את הצד הבעייתי שבהנהגתו.

ו. הייתי רוצה לתרץ שבאמת הדרך הראויה היתה שלא לדרוש מן האורחים לרחוץ רגליהם מיד, כפי שנהג לוט, כדי שלא להיכשל בחשד בכשרים. ואילו זו היתה כוונתו של לוט, אכן היה ראוי לשבחו על כך. אלא שחז"ל מגלים לנו שלא היה זה חשבונו כלל, אלא שפשוט לא היה אכפת לו מחשש עבודה זרה.

אלא שעדיין הוקשה לי: מניין ידעו חז"ל שלא היתה כוונתו לנהוג בהכנסת אורחים בשלמות? אמנם דרך חז"ל לדרוש את מעשי לוט לגנאי, ולהראות שלא היה צדיק אלא רשע, אך לכאורה כל זה בענייני תאוות ממון ועריות. ואילו בעניין הכנסת אורחים, אדרבה, מצינו שחז"ל משבחים אותו על שהמשיך לנהוג בזה כפי שלמד מאברהם אבינו!

והשיב **ר' אהרן שפירא** (ביתר עילית), שאף שלוט החזיק במצות הכנסת אורחים כפי שלמד בבית אברהם אבינו, מכל מקום לא מסתבר שמעצמו השכיל לקיים מצוה זו באופן מהודר יותר מאברהם אבינו. ואם בבית אברהם היו דורשים מן האורחים לרחוץ רגליהם מיד, ולא חששו משום חושד בכשרים, מסתבר שגם לוט היה נוהג כן בעקבותיו.

ועל כרחך, מה ששינה לוט ממה שראה בבית אברהם אבינו לא היה מחמת רגישות מיוחדת לחשש חושד בכשרים, אלא מפני שידע שכל הטעם להקדמת הרחיצה הוא מחשש עבודה זרה, והוא עצמו לא היה אכפת לו מחשש זה.

איך זה עובד

מדי שבוע המבנה יהיה פשוט ויורכב משני חלקים:

השאלה: נציג קושיה חזקה ולא פתורה על הפרשה, שתוכלו לדון בה במהלך השבת.

התשובות: שבוע לאחר מכן, נציג וננתח תשובות שנשלחו על ידי המאזינים, מיד לאחר הצגת השאלה של השבוע הבא.

השיח לא נעצר שם — ניתן להמשיך ולדון בתשובות, ותובנות נבחרות יקובצו ויצאו לאור בסופו של דבר **בספר** ייעודי.

הגשת תשובות

להגשת תשובות, להצטרפות לרשימת התפוצה בדוא"ל, או לקבלת פרטים על הנצחת שבוע, ניתן לשלוח הודעה לכתובת

shaisavraham@gmail.com

הקדשות שבועיות

הקדישו את הפרשה (לא) פתורה

הקדשות יזכו לציון בולט בגיליון השבועי שבחרתם בכל הפלטפורמות — במהדורות הכתובות בעברית ובאנגלית, בהקלטות האודיו, בדיוור בדוא״ל, ובספר העתידי.

להקדשת גיליון שבועי, פנו בדוא״ל

shaisavraham@gmail.com

ההקדשות מסייעות ישירות לכולל ידיעת התורה.